

FENOLOGIE 1992 EN 1993

Peter Scholten

Een fenologie is het onderzoek waarbij gekeken wordt wanneer een vogelsoort weer terug is in zijn broedgebied. Er zijn ook een aantal soorten op de fenologielijst opgenomen die slechts in de regio doortrekken. Voor het verslag over 1992 en 1993 heb ik de gegevens van de fenologielijsten gecombineerd met de gegevens uit het waarnemingenarchief. Het blijkt dat namelijk dat er leden zijn die wel hun waarnemingen naar mij zenden, maar geen aparte fenologielijst insturen. Er zijn dus meer gegevens voor handen en bij elkaar geven ze een completer beeld van de terugkeer van de zomervogels. Om dat te illustreren heb ik ook de gegevens uit 1991, zoals gepubliceerd in Gierzwaluw 29, nr. 4, gecombineerd met de waarnemingen die ik voor dat jaar in het archief heb. Voor een aantal soorten geeft dat een ander beeld van het moment van terugkeer. Waar dat het geval is heb ik ook de gegevens over 1991 vermeld. Per vogel worden de eerste vijf waarnemingsdagen vermeld met eventueel het aantal verschillende waarnemingen op die dag. Deze kunnen zijn gedaan door verschillende personen of komen uit verschillende gebieden.

Het weer

De aankomst van onze broedvogels en de doortrek van een aantal soorten hangt nauw samen met het weer. Om de fenologie van de afgelopen twee jaar iets beter te begrijpen volgt een globale weersbeschrijving.

1992

Februari was zeer zacht met regelmatige periodes met een zuid- tot zuidwestelijke stroming. Maart was zacht, vrij nat en somber. De tweede helft van de maand was aan de koude kant. April was aan de warme kant maar vrij somber. Tussen 8-11 april en 18-21 april zorgde een hoge druk voor zonnig weer en een oostelijke stroming, verder bepaalden depressies het weer. De eerst tien dagen van mei waren somber en nat en de temperaturen waren aan de lage kant. Op 13 mei vond er een weersomslag plaats. Een oostelijke stroming zorgde voor zonnig en warm weer. Uiteindelijk was deze maand de warmste meimaand van deze eeuw.

1993

Februari was droog en somber en wat temperatuur betreft normaal. Hogedrukgebieden bepaalde met name de eerste helft van de maand het weer.

Maart was zeer zonnig, zeer droog en aan de zachte kant. De eerste helft en de laatste dagen van de maand zorgde hoge barometerstanden voor stralend maar schraal weer. April was extreem warm, aan de droge kant en wat zonneschijn betreft ongeveer normaal. Het werd de warmste aprilmaand van deze eeuw, met name de derde decade droeg hieraan bij. Met een zuid- tot zuidoostelijke stroming werd warme en droge lucht aangevoerd. Mei was warm en zonnig. De eerste decade (na 2 mei) werd gekenmerkt door een rug van hoge druk en een oostelijke stroming. Met name in het begin van de derde decade zorgde een oostelijke stroming voor zonnig weer.

Beschrijving per soort

<i>Purperreiger</i>		<i>Lepelaar</i>		<i>Zomertaling</i>	
02-05-92	geen	14-02-92	17-02-93	17-03-92	13-03-93
03-05-92		20-02-92	23-02-93	30-03-92	15-03-93
19-05-92		23-02-92	01-03-93	02-04-92	27-03-93
		28-02-92	05-03-93	05-04-92	08-04-93
		30-03-92	06-03-93	10-04-92	09-04-93

Lepelaar: De terugkeer vindt plaats vanaf eind februari/begin maart. Over 1991 zijn er geen waarnemingen ingestuurd door middel van de fenologielijsten. In het waarnemingenarchief komen echter de volgende waarnemingen voor: 17-3-91, 23-3-91 (2X), 12-4-91, 13-4-91 en 9-5-91.

Zomertaling: Terugkeer vindt consequent plaats vanaf half maart.

<i>Boomvalk</i>		<i>Kleine Plevier</i>		<i>Bontbekplevier</i>	
14-04-92	03-04-93	07-04-92	18-03-93	07-03-92	02-03-93
21-04-92	24-04-93	08-04-92	20-03-93	08-03-92	12-03-93
02-05-92 3x	26-04-93	10-04-92 8x	04-04-93 2x	09-03-92	13-03-93 2x
05-05-92 2x	27-04-93	12-04-92 2x	09-04-93 2x	17-03-92	20-03-93
	29-04-93 2x	14-04-92	20-04-93	10-04-92	21-03-93

Boomvalk: In onze regio verschijnen de Boomvalken vanaf half april. De eerste waarneming in 1993 viel dus vroeg. Waarnemingenarchief 1991: 24-3-91 de eerste, vervolgens 8X tussen 22-4-91 en 27-5-91. Volgens de fenologielijst in 1991 maar één waarneming namelijk op 7-5-91.

Kleine Plevier: Vanaf eind maart keren de Kleine Plevieren terug in de regio met de hoofdmacht in de tweede helft van april. Voor 1993 gaat dit mooi op. In 1992 is de eerste waarneming weliswaar een stuk later maar komt de hoofdmacht sneller terug, 13 waarnemingen binnen zeven dagen. In 1992 7

waarnemingen verspreidt over 33 dagen.

In 1991 werd de eerste op 17-3-91 gezien.

Bontbekplevier: De voorjaartrek van de Bontbek vindt plaats tussen maart en mei. De waarnemingen in onze regio komen overeen met het landelijke patroon. Aangezien de Bontbek ook in kleine aantallen overwintert kan de vroege waarneming (6 febr 1988) ook betrekking hebben op een overwinteraar. In het waarnemingenarchief zijn voor 1991 naast de data die Ronald Hofmeester vermeld (15-4-91, 29-4-91 en 21-5-91) ook nog aanwezig: 17-3, 30-3, 9-5, 14-5, 23-5, 24-5 en 30-5-91. Hiermee is in 1991 het doortrekpatroon en de spreiding van aankomstdata vergelijkbaar met ander jaren.

<i>Kemphaan</i>		<i>Grutto</i>		<i>Groenpootruiter</i>	
08-03-92	07-03-93	13-02-92	17-02-93	15-04-92	23-04-93
21-03-92	08-03-93	16-02-92	22-02-93	16-04-92	24-04-93
28-03-92	12-03-93	18-02-92	25-02-93	23-04-92	25-04-93
29-03-92	13-03-93	20-02-92	28-02-93	25-04-92	27-04-93 2x
31-03-93	15-03-93	22-02-92	01-03-93	30-04-92	28-04-93

Kemphaan: In 1992 en 1993 blijken de Kemphanen zich netjes aan de regels te houden. De doortrek begint vanaf begin maart. De correctie voor 1991: eerste waarneming op 13-1-91; daarna 16-1, 3-2 en 25-2. De soort overwintert in kleine aantallen. Doortrek vindt plaats vanaf 1-3-91.

Grutto: Ook de Grutto heeft het in 1992 en 1993 weer netjes gedaan. De eerste wordt omstreeks half februari gezien en de hoofdmacht is vanaf half maart aanwezig. Met name met een gunstige zuidelijk stroming kunnen de vogels al eerder in de broedgebieden terugkeren.

<i>Visdief</i>		<i>Zwarte Stern</i>	
11-04-92	06-04-93	15-05-92	07-05-93
15-04-92	08-04-93	24-06-92	08-05-93 2x
19-04-92	10-04-93		11-05-93 2x
20-04-92	11-04-93 2x		13-05-93 2x
21-04-93 2x	12-04-93		14-05-93

Visdief: De eerste Visdieven worden meestal in het begin van de tweede decade opgemerkt. In 1993 vallen de eerste waarnemingen iets vroeger.

Zwarte stern: De Zwarte Stern keert terug in de tweede helft van april. Met eerste waarnemingen op 15-5-92 en 7-5-93 waren ze dus aan de late kant. De

tweede helft van de eerste decade van mei 1993 gaf een sterke doortrek. Oostelijke winden brengen meer vogels in onze regio.

Tortelduif		Koekoek		Gierzwaluw	
26-04-93	26-04-93	12-04-92 2x	13-04-93	13-04-92	21-04-93 2x
08-05-92	01-05-93	21-04-92	20-04-93	16-04-92	21-04-93
11-05-92	08-05-93	22-04-92	21-04-93 2x	18-04-92 2x	22-04-93 4x
14-05-92	15-05-93	24-04-92	22-04-93	21-04-92	23-04-93 5x
16-05-93	17-05-93	26-04-92 3x	23-04-93 3x	25-04-92	25-04-93 2x

Tortelduif: Vanaf eind april, begin mei worden de territoria bezet. Gezien bovenstaande data betreft het in beide jaren een normale terugkeer.

Koekoek: In beide jaren was de Koekoek vanaf de derde week april algemeen aanwezig.

Gierzwaluw: De eerste waarneming hoort rond 20 april te vallen, waarna de hoofdmacht zeer snel arriveert. Voor 1993 klopt dit exact. 1992 was afwijkend met een eerste waarneming die een week vroeger lag dan normaal en een hoofdmacht die over een groter tijdsbestek binnenkwam. In 1992 15 waarnemingen in 22 dagen (16-4 t/m 7-5) tegen 23 waarnemingen in 17 dagen (21-4 t/m 7-5) in 1993.

Oeverzwaluw		Boerenzwaluw		Huiszwaluw	
12-04-92	21-04-93 2x	04-04-92	19-03-93	18-04-92	16-04-93
13-04-92	23-04-93	07-04-92	26-03-93	22-04-92	17-04-93
26-04-92	24-04-93	11-04-92 2x	01-04-93 2x	24-04-92	22-04-93
29-04-92	07-05-93	12-04-92 2x	02-04-93 3x	29-04-92	24-04-93
07-05-92	10-05-93	13-04-92	03-04-93 3x	03-05-92	26-04-93

Oeverzwaluw: In 1992 waren de Oeverzwaluwen ruim een week eerder terug in de regio.

Boerenzwaluw: In 1993 vond de terugkeer duidelijk eerder plaats vanwege de gunstige weersomstandigheden in de laatste week van maart.

Huiszwaluw: Er is geen tijdsverschil te constateren in de terugkeer, ook niet in vergelijking met voorgaande jaren. 'Netjes' in de tweede helft van april.

Gele Kwikstaart		Nachtegaal		Blauwborst	
06-04-92	03-04-93 2x	22-04-92	11-04-93	23-03-92	29-03-93
07-04-92	06-04-93	23-04-92	12-04-93 2x	29-03-92	30-03-93
08-04-92	22-04-93	24-04-92	13-04-93	01-04-92	31-03-93
10-04-92 2x	24-04-93	26-04-92 2x	16-04-93	02-04-92	02-04-93
11-04-92	02-05-93	28-04-92	20-04-93	04-04-92	07-04-93

Gele Kwikstaart: De terugtrek van de Gele Kwikstaart is onregelmatig en sterk afhankelijk van de weersomstandigheden. De Noordse Gele Kwikstaart is in 1993 sterk doorgelopen. Ongeveer 25 exemplaren in twee dagen (10-5-93 en 12-5-93). Juist in die dagen was het prachtig weer met een oostelijke wind.

Nachtegaal: Deze vogel verschijnt elk jaar ongeveer half april in de regio. In 1992 kwamen ze echter een weekje later.

Blauwborst: Ondanks het gunstige weer viel de eerste waarneming in 1993 wat later. De volgende waarnemingen vallen voor beide jaren eind maart en begin april.

<i>Zwarte Roodstaart</i>		<i>Gekraagde Roodstaart</i>		<i>Paapje</i>	
31-03-92	31-03-93 2x	19-04-92	20-04-93	26-04-92	27-04-93
09-04-92	01-04-93	20-05-92	10-05-93	11-05-92	28-04-93
11-04-92	12-04-93		15-05-93		29-04-93 3x
20-04-92	22-04-93				08-05-93
26-04-92	23-04-93				10-05-93 3x

Zwarte Roodstaart: De eerste vogels worden meestal in maart opgemerkt. De doortrek vindt vrij gespreid plaats van april tot in mei

Gekraagde Roodstaart: Eind maart kunnen de eerste vogels al terugkomen uit het overwinteringsgebied. De hoofdmacht komt in april.

In onze regio worden te weinig waarnemingen gedaan om van de terugkeer iets zinnigs te zeggen.

Paapje: Deze soort trekt onregelmatig bij ons door, afhankelijk van de weersomstandigheden. Zo werden in 1993 massaal Paapjes gezien, vooral in de eerste helft van mei (hoge drukgebied!), maar bijna niet in 1992.

<i>Tapuit</i>		<i>Sprinkhaanrietzanger</i>		<i>Snor</i>	
03-04-92	02-04-93	14-04-92	11-04-93	18-04-92 2x	08-04-93
09-04-92 2x	09-04-93	18-04-92	13-04-93	22-04-92	11-04-93
10-04-92 2x	10-04-93 2x	19-04-92	14-04-93 3x	02-05-92	24-04-93
12-04-92 2x	13-04-93	20-04-92 4x	15-04-93	14-05-92	25-04-93
16-04-92 2x	15-04-93	22-04-92 2x	16-04-93	21-05-92	28-04-93

Tapuit: De eerste vogels trekken vanaf begin april door. Doortrek vindt vooral in april plaats. Hoge drukgebieden kunnen echter later ook een verhoogde presentie geven zoals rond 11 mei 1993.

Sprinkhaanrietzanger en Snor: In 1993 waren beide soorten iets eerder terug dan in andere jaren.

<i>Rietzanger</i>		<i>Bosrietzanger</i>		<i>Kleine Karekiet</i>	
09-04-92	29-03-93	29-04-92	14-04-93	26-04-92	17-04-93
11-04-92	07-04-93	06-05-92 2x	01-05-93	28-04-92	20-04-93
12-04-92 2x	09-04-93	07-05-92	04-05-93	29-04-92 2x	21-04-93
14-04-92	10-04-93	11-05-92	09-05-93	30-05-92	22-04-93
18-04-92	11-04-93 2x	13-05-92 2x	12-05-93	06-05-92 2x	24-04-93

Rietzanger: In 1993 viel de eerst waarneming ruim tien dagen vroeger dan in 1992 als gevolg van de gunstige weersomstandigheden in de laatste week van maart.

Bosrietzanger: De eerst waarneming valt eerder dan in andere jaren. Terwijl de massa pas vanaf begin mei doortrekt.

Kleine Karekiet: In 1993 ongeveer anderhalve week eerder terug dan in 1992. Het goede weer in de tweede helft van april doet blijkbaar de aankomst van een aantal afrikagangers vervroegen.

<i>Grote Karekiet</i>		<i>Spotvogel</i>		<i>Braamsluiper</i>	
16-05-92	19-05-93	01-05-92	06-05-93	01-05-92	20-04-93
22-05-92	23-05-93	03-05-92 2x	14-05-93	03-05-92	23-04-93
26-05-92		05-05-92	17-05-93	04-05-92 2x	25-04-93 3x
04-06-92		13-05-92	25-05-93	08-05-92 2x	26-04-93
15-06-92		15-05-92 2x		12-05-92	27-04-93 3x

Grote Karekiet: Van deze soort zijn wat weinig waarnemingen om een uitspraak te doen.

Spotvogel: De vogels werden in 1993 iets later waargenomen.

Braamsluiper: Normaal arriveert de hoofdmacht in de tweede helft van april. In 1992 waren de Braamsluiers tamelijk laat.

Korrektie over 1991. Eerste waarneming 30-3-91 daarna 9X tussen 29-4 en 30-5-91. Hoewel de eerste vroeg was, kwam de hoofdmacht later terug dan normaal. Volgens de fenologielijst in 1991 één waarneming namelijk op 20-5-91.

<i>Grasmus</i>		<i>Tuinfluitier</i>		<i>Zwartkop</i>	
20-04-92	23-04-93	18-04-92	15-04-93	18-03-92 2x	21-03-93
25-04-92	24-04-93 2x	28-04-92 2x	21-04-93	06-04-92	30-03-93
26-04-92 2x	25-04-93 5x	29-04-92	23-04-93 4x	07-04-92	31-03-93
27-04-92 2x	26-04-93 2x	30-04-92 3x	24-04-93	08-04-92 2x	01-04-93 2x
29-04-92 2x	30-04-93 3x	02-05-92	25-04-93 3x	09-04-92 2x	02-04-93 2x

Grasmus: Voor deze soort is er tussen de twee jaren bijna geen verschil.

Tuinfluitier: De eerste waarneming van de Tuinfluitier ligt in 1993 wat vroeger. De vogels zullen door het gunstige weer in de laatste week van april eerder in de broedgebieden zijn teruggekeerd.

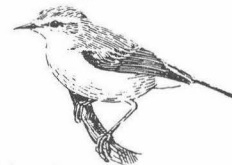
Zwartkop: De Zwartkoppen waren duidelijk eerder terug dan in 1992.

	<i>Fluiter</i>	<i>Tjiftjaf</i>		<i>Fitis</i>	
geen	29-04-93	01-03-92 2x	12-03-93 3x	01-04-92	18-03-93
	01-05-93	07-03-92 3x	13-03-93 6x	04-04-92	20-03-93
	11-05-93	08-03-92	14-03-93 5x	05-04-92 3x	27-03-93 3x
	14-05-93	15-03-92	15-03-93 3x	06-04-92	28-03-93
		18-03-92 2x	16-03-93 5x	07-04-92 3x	31-03-93

Fluiter: Bij de Fluiter zijn de verschillen extreem. Of dit alleen te verklaren is uit de verschillende weersomstandigheden (in begin mei 1993 oostenwinden) is onduidelijk. Meer dan bij andere phylloscopus soorten kunnen de aantallen per jaar nogal verschillen.

Tjiftjaf: De terugkeer van de vogels vindt plaats vanaf begin maart. In de winters van 1990/1991, 1991/1992 en 1992/1993 is er door Tjiftjaffen overwinterd. Hier volgt een overzicht van winterwaarnemingen: 1990 → 4 waarnemingen in december; 1991 → 3 waarnemingen in januari, 2 waarnemingen in februari, 2 waarnemingen in december; 1992 → 4 waarnemingen in februari, 6 waarnemingen in november, 2 waarnemingen in december; 1993 → 3 waarnemingen in januari.

Fitis: De terugkeer van de Fitis is afhankelijk van de weersomstandigheden.

<i>Grauwe Vliegenvanger</i>		<i>Bonte Vliegenvanger</i>		<i>Wielewaal</i>	
01-05-92	20-04-93	29-04-92	11-05-93	28-05-92	13-05-93
02-05-92	27-04-93	30-04-92	16-05-93	11-06-92	16-05-93
12-05-92	30-04-93	01-05-92	17-05-93		02-06-93
13-05-92	10-05-93	10-05-92			
17-05-92	11-05-93 2x	20-05-92			

Grauwe Vliegenvanger: Deze soort profiteerde blijkbaar van de de mooie laatste decade van april in 1993. De vogels waren duidelijk eerder terug in het broedgebied.

Bonte Vliegenvanger: Juist oostenwinden zou de soort in grote aantallen ons land moeten inblazen. Opmerkelijk dat in 1993 in de regio slechts weinig vogels zijn gezien.

Wielewaal: Deze soort wordt slechts een enkele keer in de regio

waargenomen.

Iedereen die de moeite heeft genomen om de fenologielijsten in te vullen en op te sturen en tevens de mensen die hun waarnemingen ingestuurd hebben voor het waarnemingenarchief worden hartelijk bedankt. Frank Visbeen wordt bedankt voor de weergegevens en de aanvullende informatie per soort.

P. Scholten
Millingenhof 304
1106 KV Amsterdam

Tuinfluiter (René Pop)

NIEUWS UIT DE REGIO

* Oud nieuws uit de regio*Joh. F. Frieswijk*

In de laatste Gierzwaluw 31 (1993) nr.3 staat op staat bladzijde 93 een bericht, dat is overgenomen uit Bosberichten van 23-7-93. Het betreft een sterke aanwijzing voor het broeden van Appelvinken in het voorjaar van 1993 in het Amsterdamse Bos. Zonder nest, eieren of jongen vind ik die aanwijzing, eerlijk gezegd, niet ijzersterk. De zin 'tot een broedgeval kwam het echter nooit' doet vermoeden dat de berichters' niet de moeite genomen hebben De Vogelwereld van het Amsterdamse Bos, KNNV Wet. Med. no.74 (1968) te raadplegen. Daarin staan wel degelijk gegevens over mogelijk broeden van de Appelvink in het Amsterdamse Bos!

In 1949 (op 18 juni) werd een Appelvinkenest gevonden met daarin een deel van een eischaal. Dit nest bevindt, of moet ik zeggen bevond zich in het Bosmuseum. De eischaal werd gedetermineerd door de deskundige Dr. Marres. Een broedgeval zij het waarschijnlijk zonder succes. Op 28-7-62 werd een uitgevlogen jong van de Appelvink, in slechte staat, aangetroffen op een plaats waar op 9-6-1962 twee volwassen exemplaren waren gezien. Het is dus zeer waarschijnlijk dat deze soort eerder in het Amsterdamse Bos heeft gebroed, en wel met (enig) succes. Een redactioneel naschriftje bij het overgenomen Bosbericht zou niet misplaatst geweest zijn!¹

* Oeverzwaluwenwand bij de Ouderkerkse Plas*Adry Streefland*

Thans bevinden er zich op de Ouderkerkse Plas (ook wel Bullewijk Plas genoemd) vele duizenden Smienten. s' Nachts, wanneer de vele kleurrijke lichten van Amsterdam Z.O. zich spiegelen in de plas, foerageren zij in de omliggende polders. Door het s' winters afsluiten van het fraaie wandelpad rond de plas hebben deze eenden, alsmede de Kuif-, Krak-, Slob- en Tafeleenden een betrekkelijk rustig bestaan. Ook de Aalscholvers, op de speciaal voor hun geplaatste stokken, Dodaarsjes en ander water- en rietbewoners profiteren hiervan.

Deze zomer bouwden de Vogelwerkgroep Ouderkerk aan de Amstel een kunstmatige oeverzwaluwenwand langs de plas. Door te veel haast mislukte dit project in 1992. Nu staat de wand er dus en is vanaf de A-9 duidelijk zichtbaar. Al eerder werden er twee plaatsen langs de plas schuilhutten gebouwd. Deze zijn overigens niet vanaf het voetpad rond de plas bereikbaar maar wel vanaf de rondweg om de plas. Deze schuilhutten geven het hele jaar ruim blik op het vogelleven in en rond de plas en wellicht in 1994 kijk

---

¹ De redactie is inmiddels in bezit van de Checklist van de Vogels van 'Groot Amsterdam' en hoopt nu de binnengekomen berichten kritisch te kunnen volgen!